

3. Єпик, Л. І. К. А. Мацієвич – науковець, дипломат, громадсько-політичний діяч // Український історичний журнал. 2007. № 1. С. 125-135.
4. Матвієнко В. М. Мацієвич Кость Андріанович // [Українська дипломатична енциклопедія](#): У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.:Знання України, 2004. Т.2. 812 с.
5. Плисюк В. Кость Мацієвич (1873-1942) // Українські кооператори: історичний нариси. Львів, 1999. Кн. 1. 220 с.
6. Табачник Д. Історія української дипломатії в особах. К.: Либідь. 640 с.
7. Уткін О. І. К. А. Мацієвич – український вчений і громадсько-політичний діяч // Інтернет ресурс. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2014-4/15.pdf>

Торянік В. Є., студент ХНПУ ім. Г. С. Сковороди
Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. І. В. Чернікова

ПРИЧИНИ ПОРАЗКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ОЧИМА ІСТОРИКІВ

Наприкінці другого десятиліття ХХ ст. для відродження української національної державності склалися усі передумови. Крім існуючих упродовж століть об'єктивних факторів (компактно проживаюче українське населення, яке було носієм багатой та унікальної національної культури; наявність національної еліти, здатної очолити національно-визвольну боротьбу українського народу тощо) додалися ще й суб'єктивні (криза державного управління, внаслідок виснаження матеріальних ресурсів під час тривалої I Світової війни та ін.). Падіння російського самодержавства в результаті Лютневої революції 1917 р. послужило потужним каталізатором, що прискорив розгортання національно-визвольної боротьби українського народу, в результаті якої було відроджено інститут української національної державності. Повертаючись до подій української історії столітньої давності, задаєшся питанням, піднятим О. Субтельним у праці «Україна: історія»: «Чому ж у період, коли розпалися імперії й майже всі нації Східної Європи, включаючи й такі невеликі, підвладні

царям народи, як фіни, естонці, латиші та литовці, завоювали незалежність, а 30-мільйонному народу України не вдалося зробити цього? Це питання тим, доречніше, що українці боролися й заплатили за свою незалежність більшим числом життів, ніж, напевно, будь-яка інша нація» [9, с. 327].

Лавиноподібне зростання кількості дисертацій та інших праць з досліджуваної проблеми свідчить, що період українських національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. є однією з найпривабливіших для дослідників сторінок вітчизняної історії. На особливу увагу заслуговують роботи з історіографії питання П. Біляна [2], В. Капелюшного [3], Р. Пирога [5], В. Солдатенка [8]. Проте узагальнюючі історіографічні дослідження в яких би розглядалися інтерпретації істориками причин поразки Української революції 1917-1921 рр. на сьогодні відсутні. Все це визначає об'єктивну потребу узагальнення й підведення підсумків осмислення істориками досвіду національного державотворення доби Української революції початку ХХ ст.

Серед причин поразки українців Орест Субтельний називає внутрішні та зовнішні чинники. З точки зору внутрішніх чинників, є той факт, що українці були змушені починати створення держави, ще не завершивши формування нації, що ускладнювалося гнітом царату та слабкістю соціальної бази. З усіх суспільних груп і класів в Україні найдіяльнішою у національному русі та зусиллях у будівництві держави виявила себе інтелігенція. Проте вона становила лише 2-3% усього населення, й тільки невелика її частина підтримувала українську справу. Очолюючи змагання за незалежність, українська інтелігенція розраховувала на допомогу селянства. О. Субтельний так змальовує українського селянина початку ХХ століття: «Неосвічений, забитий і політично незрілий селянин знав, чого він не хоче, але не міг з упевненістю сказати, за що він бореться» [9, с. 329].

Підтвердження цієї точки зору знаходимо і в праці Віктора Ревегука «Полтавщина в перший рік Української революції»: «Основна ж маса полтавців, як і українського населення взагалі, - селянство - стояло осторонь боротьби, коли вирішувалася доля Української державності. Задавлене віковим рабством, темне і забите, без належної державної орієнтації, воно нездатне було до збройного опору

більшовицькій агресії і керувалося при цьому принципом «моя хата з краю», забуваючи, що крайня хата завжди горить першою, що незабаром і збулося» [7, с. 175].

Н.Полонська-Василенко серед внутрішніх причин поразки Революції називає відсутність єдності політичних сил: «Представники українського народу не знайшли в собі в такій мірі патріотизму, національної свідомості й зрозуміння, щоб стати вище від партійних інтересів і об'єднатися в ім'я Української Держави» [6, с. 492]. Часи змінюються, а проблеми щодо єдності нашого народу залишаються. В самій Центральній Раді переважали помірковані елементи, які відкладали на майбутнє, до Всеукраїнських Установчих зборів, вирішення найгостріших соціально-економічних і політичних питань. Серед першочергових завдань М. Грушевський називав «розрішення земельної справи (аграрного питання)» [2, с. 119], і в той же час зазначав, що «тепер до неї пориватися не можна», бо не настав відповідний момент.

Серед внутрішніх чинників О. Субтельний називає і хаос, що панував в Україні у 1917-1921 рр. через нездатність української влади вирішити найголовніші питання: аграрного, забезпечення міст продовольством, домагання порядку і законності, створення міцної національної армії.

До зовнішніх причин відносять неспроможність українців добитися визнання й допомоги переможної Антанти. А ще Україні шлях до незалежності перетяла більшовицька Росія з її величезними фінансовими, адміністративними, промисловими та людськими ресурсами. Хоча й тут М. Грушевський бачив позитив у тому, що «війна більшовиків з Україною рішуче поставила хрест над ідеологією спільності, розв'язала всякі моральні вузли, які ще могли в чиїх-небудь очах зв'язувати українця з московським громадянством спеціально» у своїй статті «Кінець московської орієнтації» [2, с. 138]. Шкода тільки, що облуда з очей частини українців упала не надовго.

Але поряд із втратами Революція принесла українцям і здобутки. Михайло Грушевський писав: «Всі наші утрати, які б вони не були болючі й ненагородимі, ми запишемо на рахунок відбудови державного життя нашого народу,

забезпечення його економічних і культурних потреб, інтересів наших трудових мас, утвердження нашого національного існування – і приймемо сей рахунок до уваги в нашій дальшій діяльності. Тверезо й твердо оцінимо ті реальні умови, в котрих ми опинились в результаті революції й війни за українську самостійність» [2, с. 136]. М. Грушевський вказує на колосальний досвід у державотворенні, який має прислужитися і надалі. Національна свідомість, раніше притаманна обмеженій частині інтелігенції, поширилася на всі верстви українського суспільства. Поява українських урядів привчала селян вважати себе українцями, здобувати упевненість у власних силах і почуття самоцінності.

Серед найбільших здобутків Революції Н. Полонська-Василенко називає закладення фундаменту українізації освіти та школи, на що вказують відкриття тільки восени 1917 року 53 українських гімназій, складання навчальних планів української школи, друк українських підручників, створення українських університетів [6, с. 486- 487]. Позитивним фактом було і створення українських видавництв, на що вказує М. Грушевський [2, с. 237]. Серед важливих досягнень Революції 1917-1921 рр. відзначають діяльність українських органів влади у формуванні державної мовної політики. Вже 24 березня 1918 року Центральна Рада ухвалила Закон про запровадження української мови у банківській і торговій сфері [10, с. 145]. Не варто недооцінювати у контексті політики українізації і закони Української держави про утворення національної бібліотеки (2 серпня 1918 р.), перетворення Київського народного університету у Київський державний український університет (17 серпня 1918 р.), про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету (17 серпня 1918 р.), заснування державної драматичної школи (30 серпня 1918 р.), відкриття кафедр українознавства у Харківському і Новоросійському державних університетах (28 вересня 1918 р.), відкриття Української академії наук (14 листопада 1918 р.) [4, с. 146] Вперше на державному рівні була продемонстрована українська національна символіка: синьо-жовтий прапор, герб-тризуб, урочиста пісня «Ще не вмерла Україна».

Спроби створити Українську Державу сформували певний досвід, заповнили безперервний ланцюг державотворчого процесу українського народу, що дає підстави вважати Революцію 1917-1921 рр. національною. А пораду М. Грушевського українцям, щодо подій вікової минувшини, доречно буде взяти до уваги і сьогодні: «Я вважаю, що та стадія українського життя, в яку ми ввійшли, вимагає високого морального настрою, спартанського почуття обов'язку, певного аскетизму і навіть героїзму від українських громадян» [2, с. 137].

Отже, наукові дискусії щодо характеру української революції та причини її поразки вирости з політичної суперечки, яку вели між собою в еміграції дві групи українських політиків - безпосередніх учасників революції. Перша група, яку представляли українські соціалісти різних відтінків, вбачала головну причину поразки в низькій національній і політичній свідомості народних мас, котрі в критичні моменти не надали вирішальної підтримки українській революції. емігрантська група, що походила з консервативного табору, перекладала всю вину на українську революційну еліту. Молодше покоління західних істориків кінця 1970-х – початку 1980-х років було невдоволене таким акцентуванням на важливості соціальних факторів. «Ревізіоністське» покоління молодших істориків перенесло центр уваги на ідеологічні питання та на міжнародний контекст революційних подій, що було найрадикальнішим нововведенням і дало змогу об'єктивно оцінити причини поразки революції в Україні 1917-1921 рр.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білян П. Я. Історіографія української революції 1917 - початку 1918 рр.: Автореф. дис... канд. іст. наук. Львів, 2001. 18 с.
2. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть. К.: Т-во «Знання» України, 1991. 240 с.
3. Капелюшний В. П. Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.). К.: ТОВ «Олан», 2003. 607 с.

4. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. /Перекл. з англ. К.: Основи, 1997. 423 с.
5. Пиріг Р.Я. Повернення Михайла Грушевського // Сторінки історії України: ХХ століття / За ред. С. В. Кульчицького; Упоряд.: В. П. Шевчук, А. А. Чуб, Н. А.Дехтярьова. К.: Освіта, 1992. С.255-289.
6. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.2. Від середини ХVII століття до 1923 року. К.: Либідь, 1992. 608 с.
7. Ревегук В.Я. Полтавщина в перший рік Української революції (Доба Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.)). Полтава: АСМІ, 2007. 186 с.
8. Самчук У.О. Волинь: роман у трьох частинах. К.: Дніпро, 1993. Т. 1. 574 с.;Т. 2. 334 с.
9. Солдатенко В. Ф. Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції. // Український історичний журнал. 1999. № 2. С. 27-47.
10. Субтельний О. Україна: історія. К.: Либідь, 1991. 720 с.
11. Шевчук Ж. Мовна політика урядів Центральної ради, гетьмана П. Скоропадського та УНР // Історія України: Маловідомі імена, події, факти: Збірн. статей / Відповід. ред. Р.В.Маньковська. К.: Рідний край, 2001. Випуск 12. С.145-151.